

~~R 717-10717~~

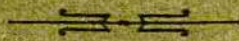
Nr. 11, vol. 23

1924

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN MONTHLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 25 c.

Gruodis m. == December, 1924

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

Bell Phone

Oregon 3993 M

Dr. Ignotas Stankus

1210 S. Broad St., Philadelphia, Pa.

Lietuvių Daktaras ir Chirurgas

Valandos: Nuo 9 iki 11 A. M.

„ 2 „ 4 P. M.

„ 7 „ 8 P. M.

Nedėliomis „ 10 „ 8 P. M.

Telephones Bell: Kensington 2051 W

Dr. F. Trygar

Gydytojas Akušeras ir
Chirurgas

3119 Richmond Str., Phila., Pa.

Valandos: nuo 8 iki 10 iš ryto,
nuo 2 iki 4 ir nuo 6 iki 9 vakare,
nedėliomis nuo 11 iki 2 ir nuo 6
iki 9.

Pleiskanos sunaikina— Ruffles atgaivina!

Kaip vanduo nuolat lašėja ant akmenų
šlenuka duobė, taip ir pleiskanos, nors išsisto
bet tikrai, sunaikina plaukų šaknis ir yra
priešasimi plaukų suplonėjimo, kurie su lai-
ku pasiduoja nusplitimui.

Neprisiskite šitokio atsitikimo prie savęs!
Bandykite

Ruffles

tuojau, kai tik pastebėsite pleiskanų—tų
nešvarių baltų lupynėlių pirmą pasirodymą
savo galvoje. Ruffles sunaikina pleiskanas ir paragina augimą jūsų plaukų.
Bona 65c aptiekose, arba už 75c prisiunčiama stačiai iš dirbtuvės.

F. AD. RICHTER & CO.

104-114 So. 4th Street

Brooklyn, N. Y.

NESVAIGINK SAVO KUDIKIŲ.

Geriau leisk kūdikiai verkti, negu pripildyti ji su narkotikais nuodais,
kad "apnalsinti" jį skausmą paeisanti nuo netvarkoj esantių vidurių.

Dar geriau—duokite jam truputį

BAMBINO

tyrinisio, saldus-skonio, tikro vidurių paltosuotojo. Jame nėra svaigalų.
Nėra narkotikų nuodų. Jis yra tik lengvai veikianti kombinacija, padu-
ryta iš daržovių išaukų, kuri pagelbsti nuo vidurių užkietėjimo, vidurių
dieglio, mėšlungio. Kūdikiui mėgta ji. Jis net prašo daugiau.

Jūsų aptiekorius parduoda Bambino—35c už butelį,
arba patyskaitė tiesiai | laboratorijai.

F. AD. RICHTER & CO.

104-114 So. 4th Street

Brooklyn, N. Y.

„ŽVAIGŽDĖ“ -- MĒNESINIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“ dabar
eina kaip mėnesinis literatūros, mokslo ir politikos žurnalas, leidžiamas A.
Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienės „Žvaigž-
dė“ knygos kaina 25 centai, metams prenumerata 2 dol.

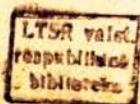
GRUODIS — DECEMBER 1924 M.

1904

1924

20 METŲ SPAUDĄ LAIMĖJUS.

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.
adresuokit: Philadelphia, Pa.

Petras Kriaučiūnas.

(1850, IX, 16 — 1916 I. 20).

Petras Kriaučiūnas gimė Papečkių kaime, Vištyčio parapijoje, netoli Vokiečių sienos. Jo tėvas Kazimieras, o motina Magdalena Pauliukonytė buvo atėjusi į marčias. Tėvas mokėjęs rusiškai, lenkiškai ir vokiškai. Buvęs lovininku. Mėgė skaityti; skaitė ir „Tilzės Keleivį“. Motina mokėjusi tik lietuviškai kalbėti ir skaityti. Buvusi dievota moteriškė ir labiausia mėgdavusi skaityti šventųjų gyvenimus. Matyt, turėjo gerą atmintį, nes perskaičiusi, viską smulkiai atpažindavusi. Kriaučiūnų namai buvę ir turtingiems ir vargšams užėigos namais. Visų mylima vieta. Žemės turėję apie 150 margų.

Petras, mažas būdamas, gėnė; paskui mokėsi Vištyčio pradedamojoje mokykloje. Petras buvo vyriausias, turėjo 4 brolius ir 3 seseris.

Klausiamas apie savo jaunystės dienas Kriaučiūnas sakė: „Ir šiandien girdziu, kaip uoli mano močia su gai-

*) Kun. A. M. Miluko referatas, skaitytas Petrinių vakare, surengtame 1924 m. Maspeth'o lietuvių bažnyčios sode, kur parapijos išmokslingai jaunuomenei prakalbas sakė apie Lietuvos knygnešių vargus pp. Širvydas, „Vienybės“ redaktorius, P. Mikolainis, buvęs žymusis knygnešis Suvalkijoje, kun. J. Jakštys, Dr. Kudirkos moksladraugis, inž. Pauliukonis ir k. Vakaro pirmininku išrinktas inž. Pauliukonis prabilo į Amerikoje užaugusius lietuvius jaunuolius: Gerbiamosios ir Gerbiamieji! „Šiandien mes susirinkome čia į taip vadinamas „Petrines.“ Tokių „Petrinių,“ „Joninių“ ir tt. mes Lietuvoje žinijome daug. Tad buvo tautos seimeliai. Reikėjo pav. aptarti spaudos palaikymo ir platinimo reikalus. Susirinkti šiaip paprastai, kaip čia šiandien mes darome, nebuvo galima: tat atkreiptų atydą policijos ir žandarų ir bėdos būtų nemažai. Bet kai pasitaiko varduvės — visai ki-

džiais kirdina šeimyną; kolei sukils, kurdama krosnį, kai-
čia puodus, klausyk, jau „sveikiną aušros žvaigždė
šviesia.”

Biografas P. Arminas „Mokykloje” pastebi: „nūn,
žiurėk, Petras išdėdžiai raška pamos, nūduodamas tam-
sybes už langų beniuksančias, ir gūdžiai žemu pusbalsiu
ims giesuoti „sveika aušros”... Pabaigęs Vištyčio mo-
kyklą per Lenkmetį įstojo į Mariampolės gimnaziją, kurią
pabaigė 1870 metais. Dar gimnazijoje būdamas pradėjo
derinti, taikyti lietuvių kalbos žodžius su graikų ir loty-
nų žodžiais. Lotyniško žodyno visus žodžius iki raidės
P. buvo sulyginęs su lietuviškais žodžiais. Baigdamas
gimnaziją iškilmingame akte, dalyvaujant mokytojams,
mokiniam ir kviestajai publikai Kriaučiūnas, jau tuo-
met pasizymėjęs savo lietuvišku patriotizmu, deklamavo
savo lietuviškąjį Kochanovskio eilių „Czego chcesz od
nas, Panie”, vertimą. Ugninga jauno studento deklama-
cija, skambūs lietuviškosios kalbos garsai padarė didžiau-
sio įspūdžio į visus.

Nuo to laiko Kriaučiūną ėmė vadinti „litvinu” ir „lit-
vomanu” ir ta pavardė buvo jam duodama iki karsto. In-
gijęs brandos atestatą Kriaučiūnas su savo draugu ir sau
lygin lietuvybės platinime darbininku, anot Vaičiūčio,

tas dalykas: seimeliai atliko savo darbą, caro šunaujai net nesulojus. O
jeigu ir kildavo del tokio susirinkimo pas caro tarnus koks įtarimas, tai po
“varduvių” priedanga lietuviai dažnai paslėpdavo svarbų Tėvynės reikalą.
Pačios tautos garbei reikia pasakyti: beveik niekuomet neatsirasdavo sa-
vųjų “išgamų,” kurie praneštų žandarams tikrąją teisybę. “Seimelių” daly-
viai lengvai išsisukdavo. Buvo tat gudrybės mokykla, ačiu kuriai tauta iš-
galėjo per dviejų kartų laikotarpį palaikyti užžiebtą tautos kultūros žiburė-
lį ir galiop net laužą sukrauti priespaudos priemonėms sudeginti. Šiandien
mes susirinkome irgi į “Petrines,” bet Petro, kurį mes norime paminėti,
mūsų tarpe nėra: jis guli dviejuose grabuose Rusijos Sovietų žemelėje ir
laukia, kad mes atgabensime jį į Lietuvą. Tat — Petras Kriaučiūnas, Jo
brangios atminties pagodojimui prašau visus atsistoti.”

Antanu Rađušiū stėjo į Seinų Seminariją (1870), kur išbuvo penkerius metus, besirengdamas „savo žmonių tarpe apsigyventi ir jų naudai dirbti“. Pasak Armino, „seminarijoj Kriauciūnas daug skaito, studijuoja. Seminarijoje jisai yra perskaitęs raštus: Duonelaičio, (gražesnes vietas išmokęs atmintinai), Historija Litvy — Kraševskio, Wspomnienia Zmudzi — Jucevičiaus ir d. k.“

Kad vaisingiau pasidarbavus, jis svajoja apie augštesnį mokslą, dvasinę Petrapilio Akademiją. Vargais negalais anon išgavęs sueina ten kauniškį Jaunių ir vilniškį Gimžauską. Didis Petro bičionis, išaugęs vėliaus į milžiną lietuviškų raštų platintojų tarpe, „Kalvarijos vikaras“ kun. A. Grinevyčius šiais žodžiais nupiešia tą akademijos laikotarpį: „Akademijoje (1875-1879) be kasdieninių pamokų, skaitė visa, kas buvo atspauzdinta apie Lietuvą rusų, vokiečių, lenkų kalbomis. Akademijos knygyne rades „Postille“, kun. Daukšos lietuviškai versta, tartum didžiausiąjį brangumyną vasaros metu veždavosi ir su pasigėrėjimu kunigams rodydavo... Tuo norėjo jaunesniajį kunigų kartą sužadinti ir įkvėpti jai tėvynės meilę. Be to, visur pasakodavo apie kun. S. Gimžauską, Baranaušką ir kitus, dirbančius Lietuvos žmonių švietimui“...

„Jauniaus — Kriauciūno — Gimžausko trijų lė kunigų Akademijoje buvo tos trys degančios pliauskės, kurios suglaustos ima liepsnoti: o kai gerai išliepsnoja, tai ir skyrium nebegesta. Trijų lė supratimai apie gimtosios kalbos reikšmę ir vertybę, apie spaudžiamos ir iš visų šonų naikinamos tėvynės reikalus per šiuos metus tiek sustvirtėjo, jog paskui gyvenime, sugrįžę į Lietuvą, kiekvienas savaip dirbo ir dirbęs nesiliovė, nors jų gyvenimo ta-

„kai pasirodė šiekštomis užvirte ar tyčia užverčiami“, sa-ko docentas Tumas.*)

Dr. Jonas Totoraitis, savo „Lietuvos Atgijime“ (psl. 102) rašo: „Jeigu po lėkmečio lietuviškos dvasios kilimas buvo jaučiamas Seminarijose, tai juo labiau dvasinėje Peterburko Akademijoje, į kurią būdavo siunčiami geriausi ir gabiausi auklėtiniai. Čia susijėjo į draugę ir vilniškis Gimžauskas, karštomis eilėmis garbinusis tėvynės meilę, ir kauniškis Jaunius, uoliai užsiėmusis kalbos tyrinėjimu, ir seiniškis Petras Kriaučiūnas, smarkiai raginujęs mylėti gimtą kalbą ir tėvynę, rusų žandarų kiek vėliau ne be priežasties pramintas Lietuvos karalium. Kur jų mintys ir siekimai tada kryžo, aiškiai rodo Gimžausko eilės tuo laiku tenai rašytos:

„Tinai, tinai labai toli
Matau asziesi sava broli:
Ti Lietuva mano brungi
Myliu asziesi tų padungi“!

J. Jablonskis, „mūsų rašomosios kalbos tėvas“, apie tą-pat Kriaučiūno Akademijoje studentavimo periodą kalba: „Baigdamas gimnazijos kursą, matydavau kartais miesto (Mariampolės) gatvėse studentą Petrą Kriaučiūną.. Parvažiuodamas iš Petrapilio, jis pasirodydavo ir mūsų mieste, lietuviškai ką aiškindavo pažįstamiems, ragindavo juos į kokį darbą, ragindavo energingai, drąsiai.. Paėmė ir mane jis nagan. Ragindavo skaityti įvairias lenkiškas knygeles, parašytas apie žmonių reikalus, apie valsčių, parapijų ir mokyklų dalykus, girdavo ypačiai įvairius Promyko rašinius, parašytus žmonėms šviesti ir kelti vi-suomenės darbą. Jis vaikščiojo tucmet dar kunigo dra-

*) Doc. J. Tumo lietuvių literatūros paskaitos -- „Silv. Gimžauskas“, žiūr. „Lietuva“ 1924.

bužiais ir rūpinosi įsikurti Seinų vyskupijoje: pasilikti Mogilevo vyskupijoje ir ten kunigauti jis nenorėjo... Neleistas Seinų vyskupijoje kunigauti, jis dirbo joje gimnazijos mokytoju".

Toliaus viršminėtas tėvyninkas A. Grinevyčius rašo:

„Varšavoj išlaikęs kvotimus, skirtas Mariampolės gimnazijon lotynų ir lietuvių kalbos mokyti. Tokiu būdu pasiekė tikslo; nesisekė kunigu likti ir liaudį mokyti, tai bent jaunuomenę mokysias ir diegsias jos širdin Tėvynės meilę. Ištikrųjų visu karštumu, visa jauno žmogaus energija pasišventė tam darbui ir kūrė savo mokinų širdyse ugnį, kuri vėliau suliepsnojo ir vaisių atnešė”.

Mariampolės gimnazijos mokytoju Kriauciūnas išbuvo nuo 1881 m. lapkričio 3 dienos iki 1887 m. rugsėjo 1 dienos. Apie jo mokymo būdą vaizdžiai rašo p. Arminas: „Man bėstant II klasėje Kriauciūnas dėstė lotynų kalbą. Buvo užduota 3-is linksniavimas. Po antrojo skambučio staiga tvinkst atsiveria durys. Stai Kriauciūnas: vienoje rankoje žurnalas, knygos, antroje skripka.

„Ką tat reiškia?“ suklegėjo klasė.

„Nurimti! Atsiverskite gramatiką: kitai pamokai seka vyriškosios giminės daiktavardžiai galūnėmis is. Kad geriau išimtis įsidėtumėt, geriau atsimintumėt, mokysimės giedodami”. Veik skripkuodamas ima nyniuoti: panis, pīscis, crinis, finis, ignis, lapis, pulvis, cinis... populeriuoju tuomet Sirokomlės lietuvių karo maršu: „Tegul giria slamščia, ūžia, tra ta-ta, tra ta-ta” (Armino vertimas). Mokiniam labai tat patiko. Tuoj įsidrąsine visi, apie 50 vaikų, jau patys sutartinai audžia.

„Tik netaip garsiai, ne taip garsiai”!

Cia Kriauciūnas rado prozos vienkart su lotyniškais žodžiais išmokinti klasę lietuviškos melodijos."

Sulyg Ad. Geinevyčiaus „P. Kr. lietuvių dvasios milžinas, visų tautiškai susipratusiųjų Suvalkijoje tikras tėvas:

„Nesuklysiu“, — rašo jis „Mokykloje“ — „pažakis, jeigu Suvalkijos lietuviai blaiviau žiūri į Tėvynės nepriklausomybę ir daugiau randasi savanorių ją nuo priešų ginti, negu kitose Lietuvos dalyse, tai a. a. P. Kriauciūno nuopelnai. Jisai mokytojaudamas Mariampolės gimnazijoje, įdiegė mokinių širdyse tą Tėvynės meilės ugnį, kuri, man regis, niekuomet neužges, bet vis labiau plėsis.“

Dr. K. Grinius sako, iki Kriauciūno atėjimo Mariampolės gimnazijoje viešpatavusi lenkinimo dvasia, tarp mokinių buvę skleidžiamos knygos, garbinančios Lenkijos didvyrius, gi knygos tokių garbintojų Lietuvos, kaip Kraševskis, Sirokomlia - Kondratavičius, Narbutas, Jaruševičius, Jucevičius, maža kam buvo žinomos. Lietuvių spaudos uždraudimas daug padėdavęs lenkinimui. Lietuvių kalbos pamokos buvę be sistemos, vedamos daugiausiai pro forma. Jas lanke ir lenkai, nes baigusieji gimnazija mokiniai, kurių atestatai buvę pažymėta, jog jie mokinęsi Suvalkų ar Mariampolės gimnazijose lietuvių kalbos, gaudavę Petrapilio ir Maskvos universitetuose po 360 rublių metams pašalpos. Tokių stipendijų lietuviams studentams buvę devynios.

Arminas įvedęs daug pagerinimo lietuvių kalbos pamokose, mokinęs Duonelaičio ir savo verstųjų eilių. Kriauciūnas gi privertęs mokinius sistematingai mokytis lietuvių gramatikos. „Eidamas Sleicheriu ir Kuršajūn, Jauniaus ir Baranausko patariamais, įvedė ekletinę

savo gramatiką, kurią mes sistematingai ir išeidavome." Jis prašydavęs mokinius atostogų laiku užrašinėti lietuviškas pasakas, dainas, mįslias, priežodžius.

Negana to.

Kriaučiūnas išpasakodavęs mokiniams paskutines naujienas apie visą lietuvių judėjimą, apie valdžios pasikėsinimus prieš lietuvius, atsinešdavęs naujausių lietuvių ir svetimomis kalbomis knygų apie Lietuvą, išgarbindavęs lietuvių senovės retenybes (Daukšos Postille, Sirvydo Punktus Sakymu).

Kriaučiūno pamokos buvę tai agitatorių kursai. Jo planas regimai buvęs: įkvėpti lietuviams mokiniams savo kalbos ir praeities meilę, taipgi sutraukti į krūvą visus susioratusius apylinkės lietuvius, kad atsispirtų prieš lenkinimą ir platintų valdžios draudžiamus lietuviškus spausdinius. „Neužilgo gimnazijos lietuviai susisprietė, susikonspiravo, įgijo savo idėją ir nusistatė tolymesnį gyvenimo planą. Mes dažnai užeidavome pas Kriaučiūną į jo butą pasikalbėti, gauti iš jo knygų, kaip kada ir pinigų pasiskolinti. Iš tiki nesniems Kriaučiūnas duodavo pasiskaityti ir platinti užsienio naujų lietuviškų raštų: „Aušros“ numerius, „Aušros“ Kalendorių, Prūsų ceitungą ir t.“

Pirm Kriaučiūno atėjimo mokiniai nelabai paisę nepriverstinių lietuviškos kalbos pamokų. „Kriaučiūno vienok pamokos būdavo uoliai lankomos. Jis lietuvių kalbos pamokoms pašvęsdavo visą save ir stačiai žavėte žavėdavo mokinius. Lietuvybės meile Kriaučiūnas stačiai degte degė: jos liepsna nejučiomis pasiekdavo mokinių širdis. Ypač su aukštesniųjų klasių mokiniais Kriaučiūnas palaikydavo ankštus ryšius, ypač dalindamas knygas ir laikraščius. Kuomet iš Tilžės ėmė eiti „Aušra“, tai

męs gaudavome ją per Kriaučiūną", rašo kun. J. Staugaitis.

Mariampolės mokytojo Kriaučiūno darbui nušviesti vietoje čia bus citavus „Aušros“ antrojo redaktoriaus Dr. J. Sliupo žodžius, pasakytus laikraštinių kursuose 1923 metais, švenčiant „Aušros“ 40 metų sukaktuves:

„Ypatingai pačioje pradžioje „Aušrai“ būtų labai sunku buvę išsilaikyti, jeigu jos nebūtų palaikyti norėję P. Kriaučiūnas, mokytojas Mariampolės gimnazijoje ir Juozas Miliauskas, policijos viršininkas Rygoje. Kriaučiūnas užmokėdavo už šimtą ar du šimtu egzempliorių ir per Naumiestį,* jį pats parsisiųsdavo sau žinomais keliais (dažnai papirkdamas žandarus); per mokinius jis plačiai paskleisdavo „Aušrą“ Suvalkijoje ir Kaune“....**)

Vėl Dr. K. Grinius sako, prieš Kriaučiūną Mariampolėje lietuvių inteligentų kaip nebuvo, išskyrus mokytojus Staniškį ir P. Arminą, kurių dviejų namuose viešpatavo lenkiška kalba, nes anų žmonos buvo lenkų auklėjimo. Kriaučiūno įtaka iš Armino padarė šaunų rašytoją — Trupinėlį aušrininką. Jojo įtaka pasiekė ir kaimo mokyklų mokytojus, iš kurių tarpo reik paminėti „aušrininkus“ Tomą Zilinską — Linkį ir Juozą Andžiulaitį — Kalnėną, teipgi Ksaverą Sakalaucką — Vanagėlį, autorių „Kur Baunguoja Nemunėlis“. Tėvų Marijonų vienuolyne, devynerius metus klierikavusio (penkis Seinuose ir keturis Petrapilio dvasinėj Akademijoj) P. Kriaučiūno turėta uolių ir sumanių lietuviškųjų knygų platintojų, kurių uoliausiu buvęs kun. Miliauskas. Kiti žymesnie-

*) Kriaučiūno seminarijos draugas Naumiesčio vikaras kun. S. Petrikas padėjo pergabenti per sieną šimtus tūkstančių lietuviškų raštų ir knygelių.

**) „Aušra“ — Paskaita laikraštinių kursuose Kaune, „Vienybė“ 1923 N. 25.

jie jo darbų rėmėjai Suvalkijoje buvę kunigai: abu Norkevičiai — punskietis aušrininkas ir liubaviškis, jojo gimnazijos ir Seminarijos dienų brangus bičiulis šilavotiškis kun. A. Radušis ir „Kalvarijos vikaras“, sumaniausias lietuviškų knygų platintojas, kun. A. Grinevyčius. Sis net Kalvarijos viršaičių kelionėmis pasinaudodavęs. Kalvarijos džiakono vežėjai, daugiausiai dzukeliai, mažai kalbančio, „švento kunigučio“ buvo įtraukti į lietuviškų knygų platinimo draugiją. Kun. Grinevyčiaus rūpesčiu buvo įtikinti džiakona, kad ans apskričio viršaičių neatsakytų arklių pasivėžinti. Viršaitį ar jo žmoną vežant į Prūsus ar apskričio apygardą, kurios kun. Grinevyčiui rūpėjo, džiakono vežėjas prikimsdavęs į sėdynes lietuviškų knygų ir saugiai išvežiodavęs jas, kur reikia. Vienu tokiu sumaniu džiakono vežėju buvęs Adomas Mikalauskas iš Kelmaicų, Rudaminos parapijos dzūkelis.*)

1883-jais metais Mariampolės gimnazija gavo dar vieną patriotą lietuvi mokytoją matematiką Juozą Jesiulaitį, o kitais metais ir liudvinaviškį Andrių Botyrių inspektorium.

„Tokiū būdu“, rašo Dr. K. Grinius, „3 metams praėjus po Kriaučiuo pasirodymo mūsų padangėje, lietuvių judėjimas pasidarė žymus: ir mieste, ir gimnazijoje pradėjo lietuvių kalba girdėtis nevien iš kaimiečių, bet ir iš inteligentijos. Rudenį bene 1884 m. lietuviai mokiniai pareikalavo, kad kun. Miknevičius sakytų mokiniams pamokslus lietuviškai. Po to kunigas visai atsisakė nuo pamokslų, kurie pirmiau vien lenkų kalba būdavo. Ir žandarams su įvairiais obrusiteliais ėmė rasti daugiau darbo; atsirado draudžiamų, ne graždanka spausdintų leidinių

*) „Tautiškos Sąmonės ūgis Dzūkijoje“, „Žvaigždė“ 1924. N. 3.

lietuvių kalba. Sujudo Mariampolės gimnazija, Seinų Seminarija, Veiverių mokytojų Seminarija, kaimo mokytojai."

Anot kun. J. Staugaičio „Kriaučiūnas buvo gimnazijos bibliotekorium. Išduodamas mokiniams knygas, stengdavosi pakišti bet ką apie Lietuvą. Jam nesvarbu buvo, ar knygos rašytos rusų ar lenkų kalba, jei tik jose yra rašoma apie Lietuvą, tai Kriaučiūnas patardavo mokiniams skaityti.

Už mokyklos sienų Kriaučiūnas su mokiniais visomet kalbėdavo lietuviškai.

Mokiniui išsitarus bet ką lietuvių kalbos atžvilgiu netikusiai, tuoj pataisydavo.

Santykius su savo mokiniais Kriaučiūnas palaikydavo netik gimnazijoje, bet ir išėjus jiems į universitetą ar į seminariją. Karštai mėgindavo dirbti lietuvybei atgavinti. Tuo būdu Kriaučiūnas netik išmokino savo kartą lietuviškai, bet išauklėjo visą karštų patriotų eilę.

Pasak Vl. Mačio „Kelis metus varė Kriaučiūnas savo kitiems nematomą darbą. Pasėtos jo sėklos puolė į atitinkamą dirvą, iš jų išaugo mokinių lietuvių dvasia, nusistatymas ir tie obalsiai, kurie padėti mūsų šių metų darbo pamatan. Nežinau, ar greit būtų atsiradęs kitas, kuris būtų sugebėjęs atlikti tą darbą; jis mažai paliko savo raštų, bet jo darbas yra svarbesnis už raštus... Kriaučiūno darbas... prikėlė iš miego lietuvius ir parodė jiems kelią, kuriuo jie privalo eiti."

Petro Kriaučiūno įtaka mokiniams lietuviams, pasak J. Bagdono, „buvo taip didelė, kad neapsiriksiu prilyginęs jį prie mūsų atgimimo (supr. atbudimo. Red.) apaštalu... Viena „Aušra“ toli gražu nebūtų galėjusi tokiu stebūklų daryti, jei nebūtų jai padėjęs gyvas, karštas žo-

die, gyvas pavyzdys, jei nebūtu buve, kas tą „Aušrą“ ir jos idėja platina, gina nuo užpuolimų“.

Mariampolėje tuomet „Lietuvos idealai buvo lenkų idealai... Lietuvos inteligentija kalbėjo lenkiškai, skaitė lenkiškai, mąstė lenkiškai, jautė lenkiškai...“

Kriaučiūnas drąsiai stojo prieš tą srove, stojo vienas prieš visus... Nors lietuvių kalbos mokymas buvo varžomas, tačiau Kriaučiūnui sąžinė neleido eiti rodomuoju keliu: jo pamokos tai buvo giesmės senovės Lietuvos galybės, didybės, gražybės, lietuvių kalbos turtingumo, jos senumo, gražumo... Gramatikos mokėmės iš Schleicherio. Atmintinai mokėmės Duonelaičio „Metu“. Vartojome lietuvišką alfabetą. Atėjus klasėn direktoriui arba inspektoriui, mes rašydavome ant lentos lietuviškus žodžius rusiškomis raidėmis.

Tokia Petro Kriaučiūno drąsa buvo mokytojų tarpe negirdėtas daiktas ir nemaža mums imponavo. Jau pat pradžioje tarp mokytojo ir mokinių buvo užmegstas įsitikinimo ryšys, konspiracija.

Bet labiausiai mus interesavo žinios apie lietuvių atbudimą. Jis mums dargi paskaitydavo gautuosius laiškus, kad ten ir ten atsiradęs lietuvių rašytojas arba rašytoja... Mūsų vaizduotė buvo sužadinta, kilo įvairių paveiklų atgyjančios Lietuvos, kuri išrodė kaip kokia pasakų karalaitė, „grožės, galybės, stebūklų pilna. Paties mūsų mokytojo gyvas žodis, karšta kalba, neabejojama Lietuvos meilė ir drąsa žadinte žadino mūsų jausmus, kurte kūrė mūsų širdyse tėvynės meilę.“

Drąge su Lietuvos meile atsirado taip pat meilė prastų žmonių sodiečių. Aštuntoje klasėje būdami, jau nebesigėdydavome susieiti su sodiečiais ir viešai su jais kalbėtis. Sutinki būdavo koki elgetą už miesto ir nesi-

drovi su juo kalbėtis ir net eiti kartu. Tuo tarpu pirmaisiais ketveriais metais (prieš Kriauciūno atėjimą. Red.) mes buvome užsikrėtę ponumu ir gėdėjomės sava kilmės... Atminimai, surišti su Petru Kriauciūnu, labai malonūs, nes jie surišti yra su mūsų nauju gyvenimu, su mūsų dvasios aušra, su mūsų tautiniu atgijimu, o to atgijimo tėvas buvo Petras Kriauciūnas”.

Taip rūpestingai Kriauciūnui budinant iš miego „Vytauto šali“, nesnaudė ir jos priešai: lenkų apaštalai Lietuvoje ir rusų biurokratai, žandarai.

Atbundačios Lietuvos gaivumas rūpestis jos priešams. Atsilankęs Maiampolėje garsusis obrusitelius, Varšavos apygardos mokslo globėjas, Apuchtin išbarė lietuvių kalbos abudų mokytoju (Kriauciūną ir Jasulaitį) ir pagrasino jiems nedovanosias jų neištikimybės rusų ciecorystei.

Kriauciūnui, nors jo darbas Lietuvos atbudimui nebuvo susektas, bet jaučiamas, buvo įsakyta pasišalinti iš gimnazijos mokytoju, ką jis ir padarė 1887 metais rugsėjo pirmą dieną.

Pasak M. Gustaičio „prasidėjo vargingiausias Kriauciūnui metas. Gyventi reikia: ima tad Mariampolės teisėjo taikintojo raštinėje vietą su keliolikos rublių atlyginimu mėnesiui.” Išvargęs pusę metų palieka Apygardos Teismo suvažiavime raštvedžiu su 25 rubliais algos mėnesiui. Dar ta alga reikėjo dalytis su kitu lietuviu. Tame pačiame suvažiavime iš bėdos tarnavę ir Jonas Jablonskis bei Jonas Kriauciūnas, buvęs „Sviesos“, „Varpo“, „Ukininko“, vėliaus „Vilniaus Zinių“ redaktorius. Petras ir Jonas Kriauciūnai turėję gyventi viename kambaryje. 1889 m. pradžioje valdžia paskyrė Petrą Kriauciūną teisėju Plokščiūose, kurioje vietoje išbuvo 11 metų.

Atstatytas iš gimnazijos P. Kriaučiūnas nenustojo įtakos jaunuomenei. Sako Dr. Grinius „atostogu laiku pas jį lankydavosi universantų, klierikų, kunigų, mokytojų ir visi atsiskirdavo naujos dvasios atsigavę, nes visiems jisai mokėdavo ūpo duoti.”

„Vasaros metu”, rašo teisininkas K. Samajauskas, „kada galima susisiekti garlaiviais, į Plokščius atvažiuodavo visi Lietuvos inteligentai, kuriems buvo brangus Lietuvių tautos atgijimas... In Plokščius „Lietuvos Patriarko” lankyti atvažiuodavo netik artimiausi jo draugai... Plokščiuose susirinkdavo beveik visi „varpininkai”... Plokščiuose tardavos apie „Varpo” reikalus, kad jis skardžiau gaustų ir greičiau žadintų lietuvius iš amžių miego. Tų suvažiavimų širdimi buvo Kriaučiūnas, galva — Kudirka...”

„1896 metų vasarą”, tęsia tas pats rašytojas „sode ateina į mane Kriaučiūnas ir sako: „Mariampoliškiai perspėja, kad gali būti krata; reikia pasisaugoti.”

Surinkova visus lietuviškus laikraščius ir knygutes ir sukišova į pakrantės smiltyną, kregždžių lizdus. „Ne pro šalį būtų, kad šviesusis pasaulis matytų, kaip lietuviai, rusų jungą traukdami, kovojo už savo kultūrą XX amžiaus pabaigoje” pastebėjęs Dr. V. Kudirka.

Savaitę praėjus, prie teismo privažiavo brička, kurioje sėdėjo du žandarai. Vienas iš jų įėjo į Kriaučiūnų svetainę ir paklausė Petro, ar čionai daktaras Kudirka? Kudirka sėdėjęs kitame kambaryje ir rašęs „Varpui” straipsnį. Kriaučiūnui pranešus apie žandarus, jis metęs plunksną, paprašė nusiusti rankraštį Tilžėn, apsisiautė baltu prūsiniu apsiaustu su pelelina, pasiėmė kaimiečio dailininko gražiai išdrožtą lazda ir atėjo pas žandarus

Kriaučiūno žmona apiverkus. Viešėjęs tuomet Kriaučiūnuose suomių mokslavysis profesorius Mikola išreikšė Kudirkai užuojautą stebėjosi dėl arešto. Profesoriaus žmona, poetė Mikolienė, prie visų demonstratینگai pabučiavo Kudirką, kuris sugriaudintas tokiu net svetimųjų sąjauamu išvažiavo su žandarais į Plokščių valsčiaus valdybą. Samajauskas, tuomet dar studentas, išėjęs paskui išvažiavusius radęs ir garsųjį lietuvių priešą žandarą Vonsiacką vaito namuose. Kudirka gerdamas degtinę su Vonsiacku, po trečiam ar ketvirtam stikleliui ėmęs tyčiotis iš žandarų: „Nėra ko bijotis ištrėmimo apsuptam piktesniais, prof. Kocho žandarais, kurie toliaus Kalvarijos kapinių neduos mane ištrėmti...“ Kudirką Kalvarijos kalėjime išlaikę porą mėnesių. Arešto laiką sutrumpinę daktaro juokai ir Plokščių degtinė.. Paleistas iš kalėjimo jis negrižo pas Kriaučiūnus, bet apsigyveno pačiame Prūsų pasienyje, Naumiestyje, kur ir mirė.

Dvarininkui baronui Keideliui, Vokietijos pavaldinui, paliko negarbingas darbas išėsti teisėją Kriaučiūną, kurį smerkė nevien žandarmerija, bet ir prokuratura už jo darbus dėl lietuvių... Netekęs teisėjo vietos Kriaučiūnas vėl grįžo į Mariampolę dirbti senąjį darbą, kaip advokatas. Persekiojamas valdžios agentų už „litvomaniją“, graužiamas lenkelių miestelėnų, o ypač žydų advokatų, skųsdavosi Petras Kriaučiūnas: „Trošku man teisme, skaudu žiūrėti, kaip laužoma teisybė dėl politikos.“ Rusų valdžios ir lenkų visuomenės persekiojamas jis jieškojęs suraminimo savo brangiose knygose. Kaip arti jį pažinęs teisininkas Samajauskas, sako „sunkiomis gyvenimo valandomis skaitydavęs jį“ Sv. Raštą ir Tomą Kempiški.“ Inkvėpimo savo uždaviniui jieškodavęs lietuvos istorijoje ir poezijoje...

(Toliaus bus.)

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSE

(Atspauda iš "Žvaigždės")

Štai tu, anot "Tėvynės" ir "Draugo" istorinių knygų Pirmosios Dalies įtalpa:

1) "Aušros" įkurėjas apie vysk. A. Baranauską. To paties — 2) "Aušros" genezis. 3) Aušrininkai rašytojai, pasak šliupą ir Totoraitį. 4) Turcinių eilės "Aušrininkams". 5) (J. Pranaičiūtė Apie prof. Volterį. 6) Prof. Volteris "Aušros" 40 metų sukaktuvių paminėjimui. 7) Firmojo "Aušros" numerio ir kitų žymesnių — viso 40 puslapių fotografijos. 8) "Musų Karionių Metų" skyriuje laišakai: Dr. J. Basanavičiaus, Dr. J. Gaidžio ir S. Kušelevskio ir Dr. V. Kudirkos. Vieno Dr. Basanavičiaus laiško fotografiška fascimile (4 puslapiai). Paveikslai I-je dalyje: Namai, kur S. Daukantas gimė, Dr. Basanavičiaus namai Bulgarijoje. Dr. Basanavičius—1893 m. Vysk. A. Baranauskas, Broliai Juškevičiai: kun. Antanas ir prof. Jonas; A. J. Višteliauskas, Dr. J. Šliupas, Jurgis Mikšas, Martynas Jankus; Jubilėjimo Aušrininkų paveikslas: inž. Petras Vileišis, P. Matulionis, Dr. J. Bulota, V. Pankaitis, prel. K. Prapuolenis, J. Jablonskis, Dr. J. Basanavičius, A. Jakštas, Al. Fromas-Gužutis, kun. J. Lideikis-Mažutis, K. Sakalauskas-Vanagaitis, J. Mačys-Kekštas, Pr. Vaičaitis, prof. K. Jaunis, Petras Kriaučiūnas, Peterburgo lietuvių grupėje, kun. S. Gimžauskas, prof. S. Volteris, M. Davaina Silvestravičius-Wewersys-Žaltys, prel. J. Maciulevičius-Maironis, Dr. P. Pietaris, Dr. J. Šliupas, Gerutis-kun. Balvočius, J. Adomaitis-Sernas, Dr. V. Kudirka, Vaižgantas-Tumas, Kmitas-kun. K. Urbanavičius, kun. A. Jusaitis ir Saulės kursų įkurėjas — prel. A. Olšauskas.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

5-

ALp 2217

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSĖ

Antrosios Dalies Įtampa

1) "Aušros" Paminėjimui — Jono Kriaučiūno; 2) XIX Amžiaus Pabaigos Musų Dainiai — L. Šimučio, "Garso" redakt.; 3) Ginamosios Literatūros Platintojai (su paveikslais: Vysk. M. Valančiaus, Jurgio Bieliako ir Kun. Miluko, P. Mikolainio, J. Kriaučiūno, Dr. P. Matulaičio, Dr. Bagdanavičiaus, Kun. Bulvičiaus, And. Dublinsko, Kunigų: M. Miežinio, A. Vienužio, V. Juzumavičiaus, Kl. Kozmiano, P. Šilinskio, J. Katėlos, J. Žebrio, V. Dargio, A. Staniūkyno, J. Naujoko, A. Civinsko, M. Gustaičio, Duobos, J. Totoraičio, A. Jusačio, M. Šedvydžio, (Vyskupo) Jurg. Matulaičio, J. Davidavičiaus; toliaus agr. Totoraičio, J. Česnos, J. Kačergio, Pr. ir A. Matulaičių, A. Daniliausko, S. Kušelevskio, P. Mikalausko); 4) "Aušra" ir Musų Prieteliai Svetur — J. O. Širvydo, "Vienybės" redaktoriaus (su paveikslais: J. O. Širvydo, J. J. Kraševskio, K. Skirmuntaitės, L. Kondratavičiaus ir T. Nerbuto); 5) Tautos Atbudimas — Kun. A. Miluko; 6) Spaudos Platinimas Dzukijoje — S. E. Vitalčio, "Tėvynės" redaktoriaus; 7) Vysk. Valančiaus Intaka — Kun. N. J. Petkaus; 8) P. Mikolainio Prityrimai; 9) "Aušros" intaka (anot Vaižganto); 10) Amerikos Lietuvių Leidėjai — J. Pranaiciūtės, "žvaizdės" redaktorės (su paveikslais: J. Pranaiciūtės, J. Paukščio, A. Olševackio ir kunigų: A. Miluko ir V. Varnagirio); 11) "Aušros" Pasirodymo Priežastys — Dr. Šlupo; 12) Jurgis Bielis (Bieliakas); 13) Ex-Prezidentas A. Smetona apie Maironį; 14) Vilkutaitis, "Amerikos Pirtyje" autorius apie Aušrą"; 15) Maironis žodžiai Prie Basanavičiaus Paminklo; 16) Baigiant Darbą.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

A. MILUKAS & CO.,

3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

88 181 44